

Erich Fromm

UMENÍ MILOVAT

Je to příjemný pocit, ...
odně, něco, do čeho ...
oč láska tak často ...
í milovat? To je ...
namný americký ...
podstatě lás- ...
problém lásky ...
svém životě ...
de k pasív- ...
ání“ hod- ...
milován ...
a ne ...
aktiv- ...
ílem, ...
cké ...
is-

Z dal.

S. Beat.

CLOVEK

RUSKÁ KL

BUDOUCIH

• J. Filipec a kol.:

• R. Parolek - J. Honzík:

• P. Rousseau: DĚJINY

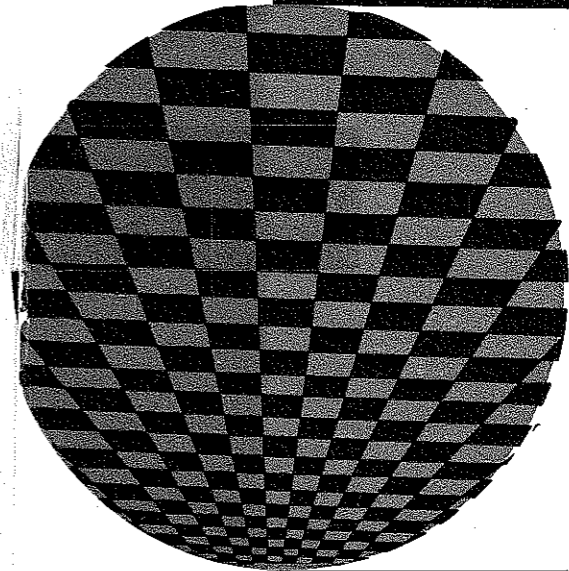
11-006-66

02/14 Cena svazku 23 Kčs

Jan. 110541

CH. WRIGHT MILLS

MOCENSKÁ
ELITA

MALÁ MODERNÍ
ENCYKLOPEDIÉ

ORBIS

S výjimkou nešťastné občanské války nedocházelo při změnách v mocenském systému Spojených států k vážnějšímu ohrožení základních právních norem. Ani v dobách, kdy tyto změny byly tak výrazné, že je možno nazvat je revolucemi, nebylo zapotřebí „uchýlit se k použití děl na křižnících, rozehnat zvolené shromáždění bajonety nebo zavést mašinerii policejního státu“.¹ Také nebylo třeba rozpoutat ideologický zápas o zvládnutí mas. Ke změnám v americké mocenské struktuře docházelo hlavně institucionálními přesuny v relativních pozicích politické, ekonomické a vojenské hierarchie. Z tohoto hlediska, velmi všeobecně řečeno, prošla americká mocenská elita celkem čtyřmi obdobími a nyní už pronikla hluboko do pátého.

I

1. V prvním období — zhruba od revoluce po celé funkční období presidenta Johna Adamse — byly sociální, ekonomické, politické a vojenské instituce více nebo méně sjednocené, což se projevovalo prostým a přímým způsobem: ve vyšších vrstvách všech hlavních hierarchických systémů snadno přecházeli jednotliví příslušníci těchto několika elit z jedné role do druhé. Mnozí z nich byli lidé všestranní, kteří mohli být zákonodárci i obchodníky, průkopníky i vojáky, vědci i zeměměřiči.²

Až do neúspěchu předběžných schůzí Kongresu r. 1824*

* V roce 1824 zakázala většina zákonodárných shromáždění jednotlivých států členům Kongresu, aby se účastnili porad frakcí politických stran, které měly navrhnout kandidáty na úřad presidenta USA a jeho zástupce. (Od roku 1832 byli tyto kandidáti voleni na sjezdech jednotlivých politických stran.) — Pozn. překl.

se zdálo, že politické instituce mají ústřední význam, že politická rozhodnutí jsou nesmírně důležitá a že mnozí politikové patří k uznávaným státníkům. Henry Cabot Lodge, když kdysi hovořil o Bostonu z dob svého mládí, řekl: „Společnost, jak se na ni pamatuji, byla založena na starých rodinách. Dr. Holmes v »Autokrátu« o nich mluví jako o rodinách, které si podržely své vynikající postavení v době, kdy Spojené státy byly kolonií a pak provincií, za revoluce i v prvních desetiletích samostatné existence Spojených států. Byly nositeli vzdělání a dobré pověsti po několik generací. Jejich předkové působili jako kazatelé, soudci a členové vlády v době britského panství, bojovali v revoluci, pomáhali vytvářet ústavy jednotlivých států i ústavu federace a sloužili v armádě nebo v námořnictvu. V raných dobách republiky byli členy Sněmovny reprezentantů nebo Senátu a úspěšně se uplatňovali jako obchodníci, továrníci, advokáti, spisovatelé nebo vědci.“³

Takovíto vážení lidé, kteří byli, jak jsem již uvedl, páteří společenského seznamu paní John Jayové v roce 1787, jistě měli mezi sebou osobnosti politicky významné. Důležitou okolností v těchto raných dobách je, že společenský život, hospodářské instituce, branná moc a politický řád tvořily jednotu a že mužové, kteří zaujímali vysoce významná postavení politická, ovládli rovněž klíčové pozice v národním hospodářství a se svými rodinami patřili k oněm váženým osobnostem, které tvořily lokální společnost. Toto první období je význačné hlavně tím, že vládnou mužové, kteří za svůj status nevděčí jedině své politické pozici — třebaže jejich politická činnost má velký význam a prestiž politiků je vysoký. Zdá se, že tento prestiž se váže na členy Kongresu i kabinetu. Elitu tvoří politické osobnosti, které mají vzdělání i zkušenost ve vládních záležitostech a (jak poznamenal lord Bryce) vynikají jistou „šíří rozhledu a vzácností charakteru“.⁴

2. V raných dobách 19. století — které se zprvu řídily Jeffersonovou politickou filosofií, pak ale Hamiltonovými hospodářskými zásadami — se hospodářské, politické a vojenské řády začleňovaly jen volně do nejednotné společenské struktury Ameriky. Rozmach hospodářského řádu, který zakotvil v soukromém vlastnictví, dramaticky vyvrcholil tím, že Jefferson zakoupil území Louisiany a

Staré rodiny

že vytvořil demokraticko-republikánskou stranu, jež nastoupila po federalistech.

V této společnosti tvořilo elitu velké množství vedoucích skupin, které nepředstavovaly kompaktní útvary. Jisté že se částečně překrývaly, ale zase jen volně. K správnému pochopení tohoto období a k vysvětlení našich představ o něm slouží okolnost, že Jacksonova revoluce byla spíše revolucí statusovou než revolucí politickou či hospodářskou. „Čtyřem stům“ hořících velkoměstských rodin se nemohlo dařit v době náporu Jacksonovy demokracie na statusové bariéry; po jejich boku byla politická elita, která řídila nový stranický systém. Neexistovala skupina lidí, která by ovládala centralizované mocenské prostředky, neexistovala malá klika, která by řídila ekonomické, tím méně politické záležitosti. Hospodářský řád hrál důležitější roli než sociální status a politická moc; lidé působící v jeho rámci se z velké části podíleli na rozhodování. V této době totiž — zhruba od Jeffersona po Lincolna — tvořila elita nanejvýš volnou koalici. Toto období ovšem skončilo definitivní roztržkou mezi jejími jižními a severními představiteli.

Oficiální komentáři rádi srovnávají nadvládu pevně zorganizované kliky v totalitních státech s americkým mocenským systémem. Takové komentáře však lze snadněji obhájit, srovnávali se SSSR z poloviny 20. století s Amerikou z poloviny 19. století; právě to často dělají Američané, kteří takto srovnávají, citující při tom Tocquevilla. To však byla Amerika z doby před sto lety a během tohoto století nezůstala americká elita taková, jak nám ji patriotičtí esejisté líčí. Ony „volné kliky“ nyní stojí v čele institucí tehdy nevídaného rozsahu a moci. Volné kliky se semkly, zejména po první světové válce. Amerika je už daleko za érou romantického pluralismu.

3. Převaha korporáční hospodářské moci začala formálně volbami do Kongresu v roce 1866 a upevnila se rozhodnutím Nejvyššího soudu, který roku 1886 prohlásil, že Čtrnáctý doplněk ústavy chrání korporace. V tomto období se středisko iniciativy přesunulo z vlády na korporace. Až do první světové války (v jejím průběhu se již projevovaly předzvěsti jistých rysů našeho období) to byla doba nájezdů hospodářské elity na vládu, doba prostě korupce, kdy se senátoři a soudcové jednoduše kupovali.

Mnozí se nyní domnívají, že právě tehdy, v době presidenta McKinleye a bankéře Morgana, v níž nebylo zdaleka tolik spležitých problémů jako dnes, byla zlatá éra americké vládnoucí třídy.⁵

Vojenský řád v tomto období — stejně jako ve druhém — byl podřízen řádu politickému, který zase podléhal řádu hospodářskému. A tak stál vojenský aparát stranou hlavních hnacích sil, jež určovaly dějiny Spojených států. Politické instituce ve Spojených státech nikdy nevytvořily centralizovanou a autonomní mocenskou doménu; centralizovaly se a zvětšovaly pouze neochotně, zvolna reagující na společenské důsledky rozvoje korporáčního hospodářství.

V údobí po občanské válce byla korporáční ekonomie dynamickou silou; „trusty“ — jak je zřejmé z politiky i z událostí — dovedly pohotově využívat poměrně slabého vládního aparátu pro své vlastní cíle. Skutečnost, že vlády jednotlivých států i vláda federální byly výrazně omezeny v své moci vládnout, znamenala, že samy byly ovládnuty finančně silnými zájmovými skupinami. Jejich moc byla rozptýlená a neorganizovaná, zatímco moc průmyslových a peněžních korporací byla koncentrovaná a navzájem propojená. Jen Morganova zájmová skupina ovládala 341 podnikových správ ve 112 korporacích s celkovým vloženým kapitálem přes 22 miliard dolarů — což bylo třikrát víc než odhadní hodnota všeho nemovitého a movitého majetku v Nové Anglii.⁶ Korporace měly mnohem větší příjmy a zaměstnávaly více zaměstnanců než mnohé státy, a tak ovládaly politické strany, vykupovaly si zákony a vydržovaly členy Kongresu „neutrálního“ státu. A jak soukromá hospodářská moc zatlačovala do pozadí veřejnou politickou moc, tak hospodářská elita zatlačovala do pozadí elitu politickou.

A přece i mezi lety 1896 a 1919 nabývaly důležité události politické formy, jež dávala tušit, jak asi bude vypadat moc, která po částečné konjunktuře dvacátých let měla zvítězit v politice New Dealu. V americké historii snad nikdy nebylo období politicky tak průhledné, jako byla „progresivní éra“ těch, kdo prosazovali presidenty a odhalovali korupci veřejných činitelů.

4. New Deal nezvrátil politické a hospodářské vztahy třetího období, ale vytvořil v politické aréně i v samot-

ném světě korporací konkurující mocenská centra, která vzdorovala moci ředitelů korporací. A když rostla politická moc vedoucích orgánů New Dealu, snažila se s opožděním do jejich čela proniknout ona hospodářská elita, která v třetím období bojovala proti rostoucí „vládní moci“ a současně se lstivě pokoušela vynutit si na ní privilegia. Když se jí to podařilo, shledala, že stojí tvář v tvář jiným zájmům a lidem, neboť rozhodující místa byla obsazena. Postupem doby se jí podařilo ovládnout a využívat pro své účely ony instituce New Dealu, jejichž vznik tak odsuzovala.

Ale ve třicátých letech byl politický řád stále ještě nástrojem malých zámožných farmářů a obchodníků, třebaže už byli oslabeni, neboť ztratili poslední možnost nabytí skutečné převahy v období „progresivní éry“. V politické říši New Dealu znovu vzplál boj mezi velkým a malým majetkem a k tomuto zápasu se přidružil, jak jsme viděli, ještě zápas organizovaného dělnictva a neorganizovaných nezaměstnaných. Tato nová síla sice rostla pod politickou ochranou, nicméně však poprvé v historii Spojených států se sociální zákonodárství a otázky nižších tříd staly důležitou složkou reformního hnutí.

Mocenské drama v politice i státní správě představovala v třicátých letech — vedle velkého podnikání — řada měnících se, k rovnováze směřujících složek, zahrnujících nově zavedená zemědělská opatření a nově organizované odbory. Tyto skupiny farmářů, dělníků a podnikatelů byly více či méně zastoupeny v rámci rostoucí vládní struktury, jejíž politické vedení dávalo všem rozhodnutím vyhraněně politický ráz. Tyto skupiny aktivně usilovaly uplatňovat svůj vliv; tím, že vykonávaly nátlak jedna na druhou i na vládní a stranický aparát, pomáhaly tyto složky vytvářet. Nelze však říci, že by jedna či druhá skupina byla delší dobu jednostranně využívána vládou jako svého nástroje. Proto třicátá léta jsou údobím politickým: moc podnikatelské složky nebyla odstraněna, ale bojovalo se o ni a byla doplněna mocí jiných složek; stala se významnou mocí uvnitř mocenské struktury, kterou vedli politikové, a nikoli hospodářští nebo vojenští činitelé, kteří se stali politiky.

Rané a střední období Rooseveltovy správy lze nejlépe chápat jako zoufalé hledání způsobů a prostředků, jak

snížit kolísající a zlověstnou armádu nezaměstnaných v rámci kapitalistického systému. V oněch letech se New Deal jako mocenský systém podstatně přičinil o rovnováhu mezi mocenskými skupinami a zájmovými bloky. Politické vedení urovnalo mnohé konflikty, tu vyšlo nějakému požadavku vstříc, tam odsunulo jiný na vedlejší kolej, nikomu jednostranně nesloužilo a vyrovnávalo všechny protichůdné zájmy v tak dobře fungující politickou linii, která tehdy existovala od jedné málo významné krize ke druhé. Politická orientace byla výslednicí politického vyrovnávání na nejvyšších místech. Ovšem ono politické vyrovnávání, které prováděl Roosevelt, se nijak nedotýkalo základních kapitalistických institucí jakožto ekonomického typu. V rámci své politiky subvencoval nedostatky kapitalistického hospodářství, které se prostě zhroutilo, a svým řečnickým uměním vyažoval jeho politickou blamáž, zaháněje „hospodářské rojalisty“ do politického psince.

„Stát obecného blahobytu“, vytvořený k udržení rovnováhy a k poskytování subvencí, se lišil od státu „laissez-faire“: „Jestliže za Theodora Roosevelta byl stát považován za neutrální, protože jeho vůdcové tvrdili, že neposkytovali výhody nikomu,“ poznamenal Richard Hofstadter, „pak stát za Franklina Delano Roosevelta by se mohl zvat neutrálním pouze v tom smyslu, že nabízel výhody každému.“⁷ Nový stát korporáčních komisařů se liší od někdejšího státu obecného blahobytu. Pozdější léta Rooseveltovy vlády — počínaje otevřenými válečnými akcemi Spojených států a přípravami na druhou světovou válku — nelze dobře pochopit, vycházíme-li jen z předpokladu obratně udržované rovnováhy politické moci.

2

Říká se, že historii studujeme proto, abychom se jí zbavili, a historie mocenské elity je jasný případ, na který se tato zásada hodí. Jako se od druhé světové války všeobecně zvýšilo tempo amerického života, urychlily se i dlouhodobé trendy mocenské struktury Spojených států.* Tato skutečnost a některé novější trendy uvnitř

* Viz kap. I: Vyšší kruhy.

nejvlivnějších institucí i v jejich vzájemných vztazích pomáhaly utvářet dnešní podobu mocenské elity a daly jejímu pátému období historicky specifický význam.

1. Na otázku, závisí-li dnešní mocenská elita po strukturální stránce na politickém řádu, nalézáme odpověď v úpadku politického systému, založeného na otevřeném a veřejném prodebatování sporných problémů, na politických stranách, které si uvědomují svou odpovědnost vůči celému národu a mají pevnou politickou linii, a na autonomních organizacích, jež tvoří spojení nižších a středních mocenských úrovní s úrovní nejvyšší, kde se činí rozhodnutí. Amerika je nyní spíše formální politickou demokracií než demokratickou sociální strukturou; dokonce i formální politický mechanismus je slabý.

Dlouhodobá tendence podnikatelské sféry a vlády k navázání užších a složitějších vzájemných styků se v pátém období projevila daleko zřetelněji. Nyní je vyloučeno pokládat sféru podnikání a vládu za dva různé světy. Nejmarkantněji postoupilo toto sblížení ve správních úřadech státu. Vzrůst exekutivní složky vlády a jejích úřadů, které dohlíží na složité hospodářství, neznamená však jen „rozšíření vlády“ v jakousi autonomní byrokracii: znamená to, že funkcionáři korporací získali převahu jakožto politicky významné osobnosti.

V době New Dealu se pohlaváři korporací stali členy politického vedení a od druhé světové války je ovládají. Byli již dlouho v úzkém spojení s vládou a nyní se zcela ujali vedení nejen válečného, ale i poválečného hospodářství. Přesun správních složek korporací do politického vedení urychlil dlouhodobý proces odsunování profesionálních politiků v Kongresu na střední mocenskou úroveň.

2. Na otázku, závisí-li dnešní mocenská elita po strukturální stránce na vzrůstu a militarizaci státu, nalézáme jasnou odpověď v nadvládě představitelů ozbrojených sil. Vojenští pohlaváři nabyli rozhodného politického významu a vojenská struktura Ameriky je dnes z velké části politickou strukturou. Zdánlivě stálá hrozba války dodává vojsku vážnosti a upevňuje jeho vládu nad lidmi, materiálem, penězi a mocí; vlastně všechny politické a hospodářské akce se posuzují podle vojenské definice skutečnosti: nejvyšší vojenská pohlaváři zaujali pevné pozice uvnitř mocenské elity pátého období.

Vojenská pohlaváři

Tato skutečnost vyplynula — alespoň částečně — z jednoduchého historického faktu, tak důležitého pro léta od roku 1939; střed pozornosti elity se posunul od domácích problémů, které se v třicátých letech soustřeďovaly na krizi, k problémům mezinárodním, které se ve čtyřicátých a padesátých letech soustřeďovaly na válku. Poněvadž vládní aparát Spojených států se dlouhou historickou tradicí přizpůsobil domácím třenicím a udržování rovnováhy a podle toho se utvářel, neměl ani vhodné úřady, ani tradice, aby čelil mezinárodním problémům. Takový formální demokratický mechanismus, jaký se vyvinul za půldruhého století vývoje státu před rokem 1941, nebyl s to zvládnout mezinárodní záležitosti. A právě tomuto vakuu hodně děkuje mocenská elita za svůj vzrůst.

3. Na otázku, závisí-li dnešní mocenská elita po strukturální stránce na řádu ekonomickém, nalézáme odpověď ve skutečnosti, že národní hospodářství je zároveň hospodářstvím trvale válečným a hospodářstvím založeným na soukromokapitalistických korporacích. Americký kapitalismus je teď z velké části vojenským kapitalismem a nejdůležitější vztah kapitálově silných korporací ke státu spočívá na zájmové shodě mezi vojenskými pohlaváři a korporáčními magnáty, diktované potřebami vojenská a korporací. V celkovém rámci elity zpevňuje podobná zájmová shoda pozice vysokých vojenských činitelů i vůdců korporací a pouhým politikům přisuzuje roli ještě podřadnější. Nikoli politikové, ale vysocí správní funkcionáři korporací zasedají s vojenskými činiteli a připravují plány na organizaci válečného úsilí.

Dnešní podobě a významu mocenské elity lze porozumět jen tehdy, když všechny tyto tři strukturální trendy pozorujeme v jejich styčném bodě; zde vojenský kapitalismus soukromých korporací existuje v oslabeném a formálním demokratickém systému, v němž názory a vystupování vojenských kruhů jsou orientovány již úplně politicky. A tak mocenskou elitu, která je na vrcholu tohoto systému, vytvářely tyto faktory: zájmy těch, kteří ovládají hlavní výrobní prostředky, a těch, kteří vládou nedávno zvětšenými prostředky násilí; oslabení pozic profesionálních politiků a skutečnost, že se politického vedení ujali čelní představitelé korporací a profesionální vojenská pohlaváři; nedostatek dobrých státních zaměst-

nanců, obratných a poctivých, nezávislých na zájmových skupinách.

Mocenská elita se skládá z politiků, národohospodářů a vojáků. V takto ustavené elitě však často panuje určité napětí: svorně postupují pouze v jistých shodných bodech a za jistých „kritických“ okolností. Během dlouhého míru v 19. století nezasedali vojáci v nejvyšších státních poradních sborech a neúčastnili se politického vedení. Totéž platí o národohospodářích. Útočili sice na státní správu, ale do jejího vedení nevstoupili. V třicátých letech ovládali situaci politikové; v přítomné době zaujali nejvyšší pozice vojenští činitelé a zástupci korporací.

Z oněch tří společenských kruhů, které tvoří mocenskou elitu dneška, nejvíce profitují z její zvětšené moci vojenští představitelé — ačkoli i vedoucí činitelé korporací zřejmě upevnili své pozice v kruzích, které rozhodují o důležitých veřejných záležitostech. Nejvíce ztrátili profesionální politikové, a to tolik, že při zkoumání událostí a rozhodnutí docházíme k názoru, že lze mluvit o politickém vakuu, v němž vládou korporáční magnáti a nejvyšší vojenští pohlaváři, jejichž zájmy jsou totožné.

To však neznamená, že se tyto tři složky „střídavě ujmají“ iniciativy; mechanismus mocenské elity totiž často není tak důmyslný, jak by z této skutečnosti vyplývalo. Někdy ovšem tomu tak je — např. když politikové, kteří myslí, že se mohou honosit prestižem generálů, shledávají, že zaň musí platit; nebo když během velkých krizí národohospodáři potřebují služby některého politika, který má bezpečnou pozici a zároveň přitahuje voliče. Dnes se podílejí všechny tři složky prakticky na všech dalekosáhlých rozhodnutích. Která vede, záleží na „úkolích doby“, jak je stanoví elita. Právě v našich dnech se tyto úkoly soustřeďují kolem „obran“ a mezinárodních záležitostí. A tak, jak vidíme, vojenští představitelé si udržují nadvládu v dvojím smyslu: proto, že jsou významnými osobnostmi, a proto, že mají ideologii, již ospravedlňují svůj postup. Proto právě nyní můžeme snadno specifikovat jednotu i uspořádání mocenské elity se zřetelem k vojenské nadvládě.

Musíme však vždycky být historicky přesní a ochotní čelit komplikacím. Podle zjednodušeného marxistického názoru jsou národohospodářští magnáti skutečnými držitel

střední elita

vojce

vojce

vojce

Marxismus

teli moci; podle jednoduchého liberálního názoru stojí v čele mocenského systému vysocí politikové; a jsou lidé, kteří vojenské pohlaváry pokládají za skutečné mocipány. Všechny tyto názory jsou však příliš zjednodušené. Abychom se jim vyhnuli, užíváme spíše výrazu „mocenská elita“ nežli například výrazu „vládnoucí třída“.*

Pokud si široké kruhy veřejnosti povšimly mocenské elity, spatřovaly ji ve vojenské klice. Mocenská elita skutečně nabývá své dnešní běžné podoby tím, že se do ní se vši rozhodností zařadili vojáci. Jejich přítomnost a jejich ideologie jsou nejdůležitější legitimací mocenské elity, kdykoli se mocenská elita potřebuje nějakou vykázat. Avšak tzv. „washingtonská vojenská klika“ se neskládá jen z vojáků ani není jen ve Washingtonu. Její členové jsou roztroušeni po celé zemi; je to koalice generálů v roli vysokých správních funkcionářů korporací, politiků, kteří nosí masku admirálů, vysokých korporačních funkcionářů v roli politiků, státních zaměstnanců, kteří se stávají majory, viceadmirálů, kteří současně fungují jako náměstci některého vojenského představitele v kabinetě, jenž je, mimochodem, sám členem ředitelské elity.

* „Vládnoucí třída“ je výraz velmi neadekvátní. „Třída“ je hospodářský termín, kdežto „vládnoucí“ je termín politický. Výraz „vládnoucí třída“ obsahuje tedy teorii, že hospodářská třída vládne politicky. Taková zkratková teorie snad časem tu a tam odpovídá skutečnosti, nechceme však termínů z této pole někud zjednodušené teorie používat k vymezení našich problémů; chceme naše teorie vyjadřovat jasně, a používat tedy termínů přesnějších a jednoznačnějších. Výraz „vládnoucí třída“ ve svém běžném politickém významu neposkytuje politickému řádu a jeho orgánům dostatečnou autonomii a vojenský řád jako takový vůbec opomíjí. Čtenáři by již nyní mělo být zřejmé, že odmítáme jako neadekvátní jednoduchý názor, podle něhož vysocí hospodářští činitelé jednostranně činí všechna rozhodnutí celostátního významu. Máme za to, že tento jednoduchý názor o „ekonomickém determinismu“ musí být doplňován „politickým determinismem“ a „vojenským determinismem“; že vysocí funkcionáři každé z těchto tří domén mají teď značný stupeň autonomie; a že nejdůležitější rozhodnutí činí a prosazují často jediné složitými cestami koalice. A to jsou hlavní důvody, proč raději volíme výraz „mocenská elita“ než výraz „vládnoucí třída“, chceme-li charakterizovat vyšší kruhy z hlediska jejich mocenské pozice.

17/10/66

□

2/11/66

17/10/66

17/10/66

Marxismus

3. dělení

koalice 3 domén

1
Nevyhovuje však ani představa „vládnoucí třídy“, ani představa o prostém, jednolitém vzestupu „byrokratických politiků“, ba ani představa o „vojenské klice“. Dnešní mocenská elita je podmíněna často těžce dosažitelnou jednotou moci hospodářské, vojenské a politické.

3 (Janča) Sociální a psychologická podobnost elit

→ Když bychom se v našem bádání omezili jen na tyto strukturální trendy, mohli bychom zcela odůvodněně pokládat mocenskou elitu za užitečnou, ba nepostradatelnou koncept k interpretaci toho, co se odehrává na nejvyšších místech moderní americké společnosti. My se ovšem takto neomezujeme: vždyť není třeba, aby se naše pojetí mocenské elity opíralo jen o shodu mezi příslušnými institucionálními hierarchiemi nebo o množství styčných bodů v jejich měnicích se zájmech. Mocenská elita, jak my ji chápeme, závisí také na podobnosti svých členů, na jejich vzájemných osobních i úředních vztazích, na jejich sociální a psychologické příbuznosti. Abychom pochopili individuální a sociální základnu jednoty této mocenské elity, musíme si nejprve připomenout fakta o původu, kariérách a životním stylu každého z těchto typů společenských kruhů, jejichž členové tvoří mocenskou elitu.

Mocenská elita není aristokracií, což znamená, že není politickou vládnoucí skupinou založenou na šlechtictví dědičného původu. Nemá pevnou základnu v malém kruhu slavných rodin, jejichž členové mohou zaujímat a také důsledně zaujímají vysoké pozice v těch několika vyšších kruzích, které přecházejí jako mocenská elita. Ale takový šlechtický původ je pouze jednou z možných základen stejného původu, a že se nevyskytuje v případě americké elity, ještě neznámá, že členové této elity pocházejí z opravdu všech společenských vrstev, jež vytvářejí americkou společnost. Pocházejí většinou z hořených vrstev nových i starých, z lokálních společenských kruhů a z „čtyř set“ předních velkoměstských rodin. Většina finančních magnátů, funkcionářů korporací, politických outsiderů a vysokých důstojníků pochází namnoze z horní třetiny pyramidy příjmů a pyramidy povolání. Jejich otcové patřili alespoň k vrstvě provozující svobodná povolání a obchod a velmi často i k vrstvám vyšším. Jsou to rodin

Američané z amerických rodičů, pocházejí hlavně z městských oblastí a — s výjimkou politiků — převážně z Východu. Jsou především protestanty, zejména episkopály nebo presbyteriány. Všeobecně řečeno, čím vyšší mají postavení, tím více je mezi nimi těch, kteří pocházejí z vyšších tříd a udržují styky s jejich členy. Význam celkem stejného původu členů elity je podtržen a vyzdvížen okolností, že se jim dostává stále podobnějšího obecného vzdělání. Jsou převážně absolventy vysokých škol; podstatná část jich navštěvovala koleje Ivy League, i když výchova vyšších důstojníků se ovšem od výchovy jiných členů mocenské elity liší.

Co však tato zdánlivě prostá fakta o společenském složení vyšších kruhů znamenají opravdu? A zvláště, co znamenají pro snahu porozumět, jak dalece jsou tyto kruhy sjednoceny, jaké jsou jejich politické cíle, jaké jsou jejich zájmy? Nejlépe by snad bylo položit si tuto otázku šablóně jednoduchým způsobem: koho nebo co představují tyto lidé ve vrcholných pozicích, uvažujeme-li o nich z hlediska jejich původu a kariéry?

O zvolených politikcích se ovšem předpokládá, že reprezentují ty, kteří je zvolili; a jsou-li politikové do svých pozic jmenováni, má se za to, že nepřímo reprezentují ty, kteří zvolili ty, kdo je jmenovali. Taková úvaha je jaksi abstraktní, je jakousi řečnickou formulí, již všichni mocní lidé téměř ve všech dnešních vládních systémech ospravedlňují svou moc rozhodovat. Někdy snad odpovídá pravdě — jak vzhledem k motivům, jimiž se tyto lidé řídí, tak vzhledem k těm, kdo mají prospěch z jejich rozhodnutí. A přece by nebylo moudré to v jakémkoli mocenském systému prostě předpokládat.

Okolnost, že členové mocenské elity pocházejí z míst blízkých nejvyšším úrovním třídního rozvrstvení a společenského statusu, nemusí nutně znamenat, že „reprezentují“ jen hořené vrstvy. A i kdyby jakožto společenské typy reprezentovaly průřez celým obyvatelstvem, ještě by to neznamenal, že by v politické sféře automaticky fungoval demokratický systém rovnováhy zájmů a sil.

Ze sociálního původu a kariéry lidí, kteří určují politiku, nemůžeme ještě usuzovat na směr jejich politiky. Společenské a hospodářské pozadí mužů, kteří jsou u moci, nám neříká vše, co potřebujeme znát, abychom poro-

1. zuměli rozdělení společenské moci. Neboť: 1. Lidé pocházející z vysokých míst mohou být ideologickými zástupci chudých a ponížených. 2. Lidé nízkého původu, kteří se vlastním úsilím dopracovali skvělého postavení, mohou se vši energií sloužit nanejvýš nezadatelným a zděděným právům. A co víc, 3. všichni ti, kdo efektivně zastupují zájmy některé vrstvy, nemusí k ní vůbec patřit nebo osobně těžit z politiky, která podporuje její zájmy. Zkrátka, mezi politiky jsou lidé, kteří sympatizují s určitými skupinami a pracují pro ně, ať už vědomě nebo nevědomky, ať jsou nebo nejsou za to placeni. Konečně 4. mezi těmi, kdo rozhodují na nejvyšší úrovni, se shledáváme s lidmi, kteří byli na tyto pozice vybráni pro své „odborné znalosti“. To je několik jasných důvodů, proč společenský původ a kariéry členů mocenské elity nám neumožňují, abychom z nich vyvozovali třídní zájmy a politické metody moderního mocenského systému.

Chceme tím snad říci, že vysoký společenský původ a kariéra vedoucích lidí neznamenají v rozdělení moci vůbec nic? Naprosto ne. Jen nám připomínají, že si máme počínat opatrně při jednoduchém a přímém vyvozování charakteru politiků a jejich metod z jejich původu a kariéry — nikoli to, že bychom je měli při svém úsilí o pochopení politiky ignorovat. Znamenají prostě, že musíme analyzovat nejen psychologii politiky a skutečná rozhodnutí politického vedení, ale i jeho sociální složení. A především znamenají, že bychom měli konfrontovat, jak jsme zde již také udělali, všechny závěry vyvozené z původu a kariér politických herců se závěry získanými pečlivým zkoumáním scény představované institucemi, na níž ti herci hrají své drama. Kdybychom postupovali jinak, měli bychom na svědomí velmi naivní biografickou teorii společnosti a dějin.

Nemůžeme zakládat pojetí mocenské elity výhradně na institucionálním mechanismu, který vede k jejímu vytváření, ani je nemůžeme zakládat pouze na skutečnostech vízících se k původu a kariéram jejich členů. Musíme vycházet (a také vycházíme) z obou — stejně jako i z jiných základů, např. ze statusového prolínání.

Důležitá pro psychologickou a sociální příbuznost členů mocenské elity není však jen podobnost jejich společenského původu, náboženské příslušnosti, rodiště a výchovy

I kdyby v jejich výběru a v jejich školní výchově bylo více rozdílu, než jich je, stejně by tito lidé představovali zcela homogenní společenský typ. Nejdůležitější skupinou faktů týkajících se nějakého okruhu lidí jsou kritéria, jimiž se lidé přijímání nových členů, udílení pochval a čestných uznání a stanovení postupu. Platí-li pro všechny členy nějakého kruhu stejná kritéria, budou mít tito členové — jako osobnosti — tendenci k vzájemnému připodobňování. Kruhy, z nichž se mocenská elita skládá, vskutku většinou takové společné mravní normy a kritéria mají. Kooptace sociálních typů, k níž takové společné hodnoty vedou, má často větší význam než všechny statistiky o společném původu a kariérách, které bychom měli k dispozici. Úspěšní lidé cítí k sobě jakousi vzájemnou přitažlivost, která se neprojevuje mezi všemi členy kruhů vysokých a mocných, ale mezi tak velkým jejich počtem, jenž stačí zajistit v jejich řadách určitou jednotu. Nejslabší formou této vzájemné přitažlivosti je jakýsi nevyřčený vzájemný obdiv a její formou nejsilnější jsou sňatky mezi lidmi z téhož společenského okruhu. Mezi oběma extrémy jsou všemožné stupně a druhy vzájemných svazků. Členství v klikách, klubech, církvích a školách způsobuje, že se tyto svazky někdy částečně překrývají.

Jestliže stejný sociální původ a školní vzdělání společně přispívají k tomu, aby si členové mocenské elity lépe rozuměli a důvěřovali si, pak neustálý vzájemný styk dále upevňuje jejich pocit, že mají mnoho společného. Členové těch několika vyšších společenských kruhů se znají jako osobní přátelé, a dokonce i jako sousedé, stýkají se na golfových hřištích, v klubech pro džentlmeny, v letních sídlech, v mezikontinentálních letadlech a na zaoceánských parnicích. Setkávají se na státcích společných přátel, společně vystupují před televizními kamerami nebo zasedají v témž filantropickém výboru; a o mnohých z nich se zároveň píše v novinách a setkávají se v určitých kavárnách, v nichž řada těchto novinářských článků vzniká. Jak jsme již viděli, uvádí jeden kronikář, že mezi „novými čtyřmi sty“ nejvýznačnějších členů kavárenské společnosti je 41 finančních magnátů, 93 politických vůdců a 79 vysokých správních funkcionářů.*

* Viz kap. IV: Celebrity.

„Nevěděl jsem a ani se mi nesnilo,“ napsal Whittaker Chambers, „o nesmírném rozsahu a moci Hissových politických spolků a jeho společenských konexí, které překračovaly hranice všech politických stran a působily od Nejvyššího soudu až k náboženské obci kvakerů, od státních guvernérů a učitelů na fakultách vysokoškolských kolegů až k redaktorům liberálních časopisů. Za těch deset let, co jsem ho neviděl, použil svého postavení, a zejména své účasti v boji za mír (spolupůsobil při zřízení Organizace spojených národů) k tomu, aby se pevně uchytil v mnohotvárných kruzích americké hořené třídy, osvícené střední třídy, v liberálním a oficiálním světě. Nemohl být zbaven své pozice, aby tím netrpělo celé jeho okolí.“

Ve sféře sociálního statusu se obrážela všechna období mocenské elity. Kdo např. mohl soutěžit ve třetím období s velkokapitálem? Nebo ve čtvrtém období s velkými politiky, či dokonce s chytrými mladými přívrženci New Dealu? A v pátém období — kdo může soutěžit s generály, admirály a vysokými funkcionáři korporací, kteří se tak sympaticky vyjímají na scéně, v románu a ve filmu? Může si někdo představit, že by filmy *Executive Suite* nebo *The Caine Mutiny* měly úspěch v roce 1935?

Jak veliký je počet organizací s vysokým prestižem, k nimž elita obvykle patří, nám objasní příležitostné pročítání nekrologů věnovaných památce např. nějakého velkoobchodníka, vysoce váženého právníka, vysokého generála nebo admirála či významného senátora: je v nich obvykle uvedena církev s vysokým prestižem, obchodní svazy, dále vážené kluby a často i nějaká vojenská hodnost. Rektor university, předseda Newyorské burzy cenových papírů, ředitel banky, bývalý žák vojenské akademie ve West Pointu — ti všichni se během svého života stýkají ve sféře společenského statusu. V ní snadno obnovují stará přátelství a využívají jich k tomu, aby získali pomocí zkušeností druhých lidí, jimž důvěřují, představu o těch oblastech moci a rozhodování, které z vlastní zkušenosti nepoznali.

Každý z těchto vyšších společenských kruhů zvětšuje svůj prestiž a jejich členové si navzájem propůjčují prestiž plynoucí z jejich statusu. Tímto zvětšováním a vzájemným propůjčováním prestiže jsou živěny jejich představy o sobě

samých; proto člověk, i když se jeho role zdá omezená, nabyvá pocitu, že je „důležitým“ a „typickým reprezentantem“ vyšších kruhů, že je „člověkem velkého kalibru“. Taková vnitřní zkušenost je možná jedním z charakteristických znaků toho, co se myslí pod „schopností usuzovat“.

Klíčovými organizacemi mocenské elity jsou snad větší korporace samy, neboť v jejich správních radách se setkáváme se vzájemným prolínáním těchto jednotlivých elit. Po stránce společenské se s tímto zjevem setkáváme v letních i zimních rekreačních střediskách, kde se opět jednotlivé okruhy elity vzájemně prolínají, a to způsobem velmi složitým: postupem doby se každý setkává s každým nebo zná někoho, kdo zná někoho jiného, ten zase zná někoho, kdo se zná s oním.

Výše postavení členové vojenského, hospodářského a politického řádu jsou vždy hotovi ochotně přejímat názory jeden od druhého, vždy s plným porozuměním a často i uvědoměle. Považují se navzájem za ty, kdo něco znamenají, a kdo tedy musí být bráni v úvahu. Jako člen mocenské elity vtěluje každý z nich do svého vlastního já, do své cti a do svého svědomí stanoviska, naděje a hodnoty těch druhých. Nemají-li společné ideály a kritéria, které by se zakládaly na vyloženě aristokratické kultuře, neznamená to, že k sobě navzájem necítí odpovědnost.

Strukturální shoda zájmů, složitá psychologická faktura týkající se jejich původu a výchovy, jejich kariéry i vzájemné styky — to vše podporuje jejich psychologickou příbuznost, která jim umožňuje říkat jeden o druhém: on je samozřejmě jedním z nás. A to vše ukazuje na základní psychologický význam třídního uvědomění. Nikde v Americe není „třídní uvědomění“ tak silné jako právě v elitě a nikde nemá tak účinnou formu jako v mocenské elitě. Neboť třídním uvědoměním jakožto psychologickým faktem míníme, že každý jednotlivý člen nějaké „třídy“ přijímá kladně jen lidi, které přijímá kladně jeho okruh, tj. ty, kteří mají význam pro jeho představy o sobě samém.

Uvnitř vyšších kruhů mocenské elity jsou i frakce; dochází ke konfliktům v politických otázkách i ke srážkám mezi ctižádostivými jednotlivci. V republikánské straně a také mezi republikány a demokraty je stále ještě dost

důležitých názorových rozdílů, a ty vedou k různým metodám v praktické politice. Ale silnější než rozdíly jsou vnitřní disciplína a společné zájmy, které k sobě vážou mocenskou elitu i přes hranice válčících států.⁹

4

*Náměly proti kamery
mor. del.*

A přece musíme s patřičnou vážností přihlídnout k zastáncům opačného názoru na věc, kteří snad neuvádějí v pochybnost udaná fakta, ale jen naši interpretaci těchto fakt. Proti našemu celkovému pojetí mocenské elity bude jistě vznesena řada námitek, které se však v podstatě týkají jen psychologie jejich členů. Liberálové nebo konzervativci by je mohli formulovat asi takto:

„Hovoříme-li o mocenské elitě — neznamená to, že charakterizujeme lidi podle jejich původu a styků? Není taková charakteristika nespravedlivá a nesprávná? Což se lidé neuvádějí sami, zejména takoví Američané, jako jsou tito, když rostou ve svém úsilí vyhovět požadavkům, které na ně klade jejich zaměstnání? Netvoří si svůj názor i politickou linii, která představuje — pokud to ve své lidské slabosti mohou vystihnout — zájmy celého národa? Což to nejsou jen čestní muži, kteří konají svou povinnost?“

Co máme odpovědět na takové náměty?

1. Zcela jistě to jsou čestní lidé. Co však je čest? Čest může znamenat jen tolik, že člověk je čestný, žije-li podle určitých mravních norem, které považuje za zákon cti. Neexistují však mravní normy, s nimiž by všichni souhlasili. Proto, jsme-li civilizovaní lidé, nesprovodíme ze světa všechny ty, s nimiž nesouhlasíme. Otázka tedy zní: Jsou to lidé čestní? ale zní: Co je pro ně zákonem cti? Odpověď je: Je to zákon cti těch kruhů, k nimž patří a jejichž názorům se podrobují. Jak by také mohlo být jinak? Je to jeden smysl důležitého truismu, že všichni lidé jsou lidmi a že všichni lidé jsou společenskými bytostmi. Pokud jde o upřímnost lidí, lze ji leda popírat, ale nikoli dokázat.

2. Na otázku o jejich přizpůsobivosti — čímž myslíme míru jejich schopnosti jednat jinak, než jim předepisuje jejich kodex chování, kterého nabyli svým životním úsilím a zkušenostmi — musíme odpovědět: ne, prostě nemohou jednat jinak, alespoň ne v těch několika letech, která jim ještě zbývají. Kdybychom to očekávali, musili

bychom předpokládali, že jsou vsutku zvláštní a rychlí v přizpůsobování: taková pružnost by vlastně narušovala to, co právem můžeme nazvat jejich charakterem a jejich integritou. Mimochodem, nepředstavovaly dřívější typy amerických politiků menší hrozbu než tito charakterní lidé snad právě proto, že neměly takový charakter a takovou integritu?

Tupili bychom skutečně účinný systém výcviku vojáků i jejich zaškolení, kdybychom předpokládali, že vojenští činitelé ztrácejí svůj vojenský charakter a názory, jakmile se převléknou z uniformy do civilních šatů. Rámec, do něhož jsou zasazeni, je snad ještě důležitější pro vojáky než pro vysoké funkcionáře korporací, neboť vojáci jsou cvičeni pro své povolání důkladněji a úplněji.

„Nedostatek obrazotvornosti,“ poznamenal Gerald W. Johnson, „se nesmí zaměňovat s nedostatkem zásad. Naopak, lidé bez sebemenší obrazotvornosti mívají často nejvznešenější zásady. Potíž je v tom, že zásady takového člověka jsou ve shodě se slavnou definicí Cornfordovou: »Zásada je normou nečinnosti, která udává pádné a všeobecně platné důvody, proč člověk v určitém případě neudělá to, co by instinkt, který není veden zásadami, považoval za správné.«¹⁰

Nebylo by například z psychologického stanoviska směšné vážně se domnívat, že Charles Erwin Wilson* zastupuje někoho jiného nebo nějaké jiné zájmy než svět korporací? Nedělá to proto, že je nečestný, ale proto, že je to pravděpodobně člověk naprosto solidní a bezúhonný — spolehlivý jako hodnota dolaru. Je tím, čím je, a nemůže dobře být něčím jiným. Jako jeho kolegové i on je členem profesionální korporáční elity ve vládě i mimo vládu. Reprezentuje bohatství vyšších kruhů světa korporací, reprezentuje jejich moc. Naprosto upřímně věří ve správnost své často citované poznámky, že „co je dobré pro Spojené státy, je dobré pro General Motors Corporation, a naopak“.

Tím nejdůležitějším, co odhalují trapné debaty v Senátě při potvrzování takových lidí na jejich politická

* Ch. E. Wilson — předseda správní rady společnosti General Motors Corporation. President Eisenhower jej v roce 1953 jmenoval ministrem obrany. — Pozn. překl.

místa, není cynický postoj k zákonu a zákonodárcům na střední mocenské úrovni, jež projevují, ani neochota vzdát se akcí, které vlastní ve svých korporacích.¹¹ Podstatné je, že se takoví lidé prostě nemohu zbavit pout, která je vážou ke světu korporací vůbec a k jejich vlastní korporaci zvláště. Nejen jejich kapitál, ale i jejich přátelé, jejich zájmy, jejich výchova — zkrátka celý jejich život je zakotven v této sféře. Vzdají-li se svých akcí, znamená to ovšem pouze očištný rituál. Nejde ani tak o finanční nebo osobní zájmy v nějaké korporaci, ale o ztotožnění se se světem korporací. Žádat takového člověka, aby se najednou vzdal těchto zájmů a citových vztahů, je téměř totéž jako požádat nějakého muže, aby se stal ženou.

3. Pokud jde o jejich vlastenectví, o jejich touhu sloužit celému národu, musíme především konstatovat, že podobně jako zákon ctí ani vlastenecké cítění a názory na to, co prospívá celému národu, nejsou něčím definitivně určeným, ale otázkami, na něž je mnoho různých názorů. A dále, vlastenecké smýšlení tkví v životním stylu a sociálním prostředí jednotlivce, jimiž je také podporováno. Nejde tu jen o mechanické utváření individuálního charakteru společenskými podmínkami, nýbrž o složitý proces, který má své pevné místo v základech, na nichž stavějí moderní společenské vědy. Lze se jen divit, proč ho při svých úvahách o politice systematicky neužívá více sociologů.

4. Není správné považovat členy elity za lidi, kteří jen konají svou povinnost. Oni sami určují, co je jejich povinností i co je povinností těch, kdo jsou pod nimi. Nejsou pouhými vykonavateli rozkazů: sami je dávají. Nejsou pouhými „byrokraty“: vládou byrokratickými aparáty. Snad se snaží zakrývat tato fakta před ostatními i před sebou samými tím, že se dovolávají tradic, za jejichž nástroje se pokládají. Je však mnoho tradic a musí si vybírat ty, kterým budou sloužit. Stojí před rozhodnutím, pro něž prostě tradice nejsou.

Co ukazuje těchto několik odpovědí? Ukazují, že nemůžeme soudit o veřejných událostech a historických trendech jen z toho, co známe o pohnutkách a charakteru lidí nebo malých skupin, zaujímajících místa vysoká a mocná. To ovšem zase neznamená, že bychom se měli

bát výtky, že chápeme-li náš problém tímto způsobem, napadáme čest, poctivost nebo schopnosti těch, kdo zastávají vysoké funkce. Neboť když přistupujeme k problému, nejde nám o charakter jednotlivce; jestliže v průběhu dalšího zkoumání shledáme, že o něj jde, měli bychom to bez váhání jasně říci. Prozatím musíme mocné lidi posuzovat podle kritérií moci, podle toho, co dělají jako rozhodující činitelé, a ne podle toho, kdo jsou a co snad dělají ve svém soukromém životě. O to se nezajímáme. Zajímáme se však o jejich politiku a *důsledky* vyplývající z toho, jak plní svou funkci. Nesmíme zapomínat, že členové mocenské elity nyní zaujímají strategické pozice ve struktuře americké společnosti, že ovládají vedoucí instituce mocného státu a že jako skupina lidí mají možnost činit rozhodnutí, jež mohou mít děsivé důsledky pro ostatní lidstvo na světě.

5

Mocenská elita jako určitá vrstva a funkce
Přestože jsou si podobní po stránce společenské a blízcí po stránce psychologické, netvoří členové mocenské elity žádný klub s fixním členstvem, s pevnými a oficiálně stanovenými hranicemi. Je v povaze elity, že v ní probíhá hodně přesunů, a že jí tedy netvoří jedna malá skupina stejných lidí, která zaujímá stejné pozice v stejných hierarchiích. Znají-li se lidé osobně, neznamená to ještě, že jsou všichni v politických otázkách zajedno; a neznají-li se osobně, neznamená to, že nejsou jednotní. Pojetí mocenské elity nespočívá, jak jsem již několikrát řekl, výhradně na osobním přátelství.

Protože se na lidi v nejvyšších pozicích hlavních hierarchií kladou stejné požadavky, časem se navzájem přibližují i typy lidí, kteří (v důsledku výběru a profesionálního výcviku) tyto pozice zaujímají. Tento poznatek o lidech není pouhou dedukcí ze strukturálních faktů. O pravdivosti našeho tvrzení svědčí velmi rušný pohyb, který probíhá mezi těmito třemi strukturami, a to způsobem často velmi komplikovaným. Vedoucí správní funkcionáři, vojenští pohlaváři a vybraní politikové přicházeli během druhé světové války do důvěrného pracovního styku; a po válce pokračovali ve vzájemných stycích, posilovaných stejným přesvědčením, společenskou sounosností a shodným

mi zájmy. Značný počet čelných osobností ze světa vojenského, hospodářského a politického zaujímal v posledních patnácti letech také pozice v jedné nebo v obou druhých stérách. Mezi těmito vyššími kruhy si lze pozice navzájem vyměňovat, k čemuž formálně dochází na základě předpokládané pružnosti organizátorských schopností, v podstatě však na základě kooptace v klikách, složených ze zasvěcených lidí. Jakožto členové mocenské elity, kteří takto přecházejí z jedné hierarchie do druhé, považují vládu za jakýsi pláštík, pod jehož záštitou provozují svou činnost.

V té míře, jak se rozrůstají pracovní styky mezi oblastmi Velké trojky a jak nabývají důležitosti, vzrůstá také vzájemná výměna personálu. Tato skutečnost se odráží i v kritériích platných pro výběr vhodných kandidátů na vysoké pozice. Zástupce korporace, který jedná se státními a vojenskými úřady, se zachová rozumněji, zvolí-li si mladého muže, který má zkušenosti jak ve státní službě, tak v armádě, než takového, kdo podobné zkušenosti nemá. Vedoucí politik, jehož politický úspěch často závisí na rozhodnutích korporací a na korporacích vůbec, se rovněž zachová rozumněji, vybere-li si někoho, kdo byl zaměstnán v některé korporaci. A tak sama kritéria úspěchu přispívají k tomu, že vzájemná výměna personálu stoupá a že vzrůstá i jednota mocenské elity.

Uvážíme-li, že tyto tři hierarchie, v nichž někteří členové elity tráví aktivní život, jsou si formálně podobné, že rozhodnutí učiněná v jedné hierarchii platí i pro druhé dvě, že mezi nimi existuje zájmová shoda v mnohých otázkách a že při zvýšených úkolech amerického civilního státního aparátu v něm existuje administrativní vakuum — uvážíme-li všechny tyto strukturální trendy a připojíme-li k nim psychologickou příbuznost, o níž jsme si zmínili — byli bychom vskutku překvapeni, kdybychom shledali, že lidé, o nichž se tvrdí, že jsou zkušení v úředních stycích a mají velké organizátorské schopnosti, nedokázali kromě navázání vzájemných styků nic jiného. Ovšemže udělali mnohem více: ve stále větší míře obsazují pozice v doméně druhých hierarchií.

Jednota, jasně patrná z toho, že vrcholné role v jedné hierarchii mohou být obsazovány příslušníky druhé hierarchie, vyplývá z paralelního vývoje vrcholných funkcí

v každé z těchto tří mocných domén. Vzájemná výměna se nejčastěji uskutečňuje tam, kde se setkávají stejné zájmy, např. mezi vládními úřady pro určitá průmyslová odvětví a spravovanými odvětvími, mezi úřady, které sjednávají smlouvy, a kontrahentem. To, jak vidíme, vede k navázání pracovních svazků mnohem zřejmějších, a dokonce oficiálně uznávaných.

Vnitřní jádro mocenské elity se skládá předně z těch jejích členů, kteří si vzájemně zaměňují vedoucí pozice v čele vládnoucích institucionálních řádů. Např. admirál je zároveň bankéřem a advokátem a předsedou nějaké důležité federální komise; nebo správni funkcionář, jehož korporace byla jednou z několika hlavních zbrojařských firem, je nyní ministrem obrany; nebo generál, který se zúčastnil války, obléká civilní šat, aby se stal členem politického vedení, a pak se stává členem správní rady nějaké vedoucí hospodářské korporace.

Vysoký správni funkcionář, který se stane generálem, generál, který se stane státníkem, státník, jenž se stane bankéřem, mají mnohem větší rozhled než obyčejní lidé v jejich obyčejných prostředích; přesto však budoucnost i takových lidí zůstává často spjata s hierarchiemi, z nichž vyšli. Ale i během své kariéry si vzájemně zaměňují role ve Velké trojce a tak snadno přestupují hranice zvláštní zájmové sféry kteréhokoliv z těchto institucionálních prostředí. Už svými kariérami a svou činností svazují tato tři prostředí navzájem. Jsou tedy těmi členy mocenské elity, kteří tvoří její jádro.

Není třeba, aby tito lidé byli obeznámeni se všemi většími mocenskými oblastmi. Máme na mysli jednoho muže, který se pohybuje snad ve dvou okruzích a mezi nimi, např. v průmyslovém a vojenském; dalšího muže, který působí v okruhu vojenském a politickém, a ještě dalšího, který se exponuje politicky a spoluvytváří veřejné mínění. Tyto typy, jež se pohybují uvnitř těchto kruhů i mezi nimi, nám přesně dokreslují obraz o struktuře, činnosti i o základních akcích mocenské elity. Pokud skutečně lze mluvit o nějaké „neviditelné elitě“, jsou podobné typy lidí, fungující jako poradci a „spojky“, jejím jádrem. I když — a myslím, že tomu tak pravděpodobně je — mnozí z nich, alespoň na začátku svých kariér, jsou spíše „agenty“ různých elit než jejich příslušníky, jsou to právě oni,

kdo se neaktivněji podílejí na organizování oněch několika nejvyšších vrstev v mocenské struktuře a na udržování této struktury.

K vnitřnímu jádru mocenské elity patří i právníci a finančníci vyššího typu, zaměstnaní ve velkých právnických podnicích a investičních firmách; jsou téměř profesionálními prostředníky v hospodářských, politických a vojenských záležitostech a svou činností sjednocují mocenskou elitu. Právní zástupce korporace a investiční bankéř vykonávají ve své funkci „prostředníků“ platné a velké služby. Povahou své práce přerůstají užší prostředí každého jednotlivého průmyslového odvětví, a mohou tedy mluvit a jednat za sféru korporací, nebo přinejmenším za značně velkou její část. Právní zástupce korporací je nejdůležitějším spojovacím článkem mezi oblastí hospodářskou, vojenskou a politickou; investiční bankéř je klíčovým organizátorem i jednotlivým elementem ve sféře korporací a velmi dobře dovede vydávat obrovské částky peněz, o nichž americké vojenské zřízení právě uvažuje. Přijdeme-li na právníka, který vyřizuje právní záležitosti investičních bankéřů, pak je jistě vlivným členem mocenské elity.

Za éry demokratů byla jedním z takových spojovacích článků mezi soukromými korporáčními organizacemi a vládními institucemi investiční firma Dillon, Read. Z ní vyšli takoví lidé jako James Forrestal a Charles F. DeLoach; Ferdinand Eberstadt byl společníkem této firmy, než založil vlastní investiční firmu, z níž pak přicházeli další lidé do kruhů politických a vojenských. Zdá se, že republikánská vláda přeje investiční firmě Kuhn, Loeb a reklamní firmě Batten, Barton, Durstine & Osborn.

Ať nastanou ve státní správě jakékoli změny, právnícká firma Sullivan a Cromwell si zachovává svůj význam. Investiční bankéř Cyrus Eaton ze Středního západu řekl, že „Arthur H. Dean, starší společník firmy Sullivan a Cromwell z Wall Streetu č. 48, byl jedním z těch, kdo pomáhali sestavit návrh zákona o cenných papírech (Securities Act) z roku 1933, prvního z celé řady zákonů vydaných k regulaci peněžního trhu. On a jeho firma, o níž se říká, že je největší ve Spojených státech, udržuje úzké styky s SEC“.

* Senate Executive Commission. — Pozn. překl.

od jejího zřízení a také má na tuto komisi rozhodující vliv“.¹²

Také je tu třetí největší banka ve Spojených státech, Chase National Bank of New York (nyní Chase-Manhattan). Bez ohledu na politické vedení si správní činitelé této banky vyměňovali místa se správními činiteli banky International Bank of Reconstruction and Development: John J. McCloy, který se stal předsedou ředitelské rady Chase National v roce 1953, byl dříve prezidentem banky World Bank; jeho nástupce v řízení banky World Bank byl dříve viceprezidentem Chase National Bank,¹³ a v roce 1953 prezident Chase National Bank Winthrop W. Aldrich opustil službu, aby se stal velvyslancem ve Velké Británii.

Okrajové vrstvy mocenské elity — které podléhají větším změnám než její jádro — se skládají z lidí, kteří „něco znamenají“, i když snad nespoluúčastí při významném rozhodování ani nepřecházejí během své kariéry z jedné hierarchie do druhé. Každý člen mocenské elity nemusí být mezi těmi, kdo činí osobně všechna rozhodnutí, která se připisují mocenské elitě. Každý člen elity se při veškerém svém rozhodování vážně radí s ostatními. Členové elity nejen sami rozhodují v těch několika oblastech, kde se jedná o válku a mír; také mohou mít rozhodující vliv při řešení otázek, o nichž přímo rozhodují nikoli oni, ale jiní, kteří jsou tímto řešením pověřeni.

Ve svých okrajových vrstvách i ve vrstvách bezprostředně pod nimi, poněkud stranou od méně významných rozhodujících pozic, přechází mocenská elita do střední mocenské úrovně, do řad prostých členů Kongresu, do skupin nátlaku, které nepatří k mocenské elitě, i do přemnohých zájmových skupin v jednotlivých krajích, státech i místech. I když všichni lidé na střední úrovni nepatří k těm, kdo opravdu něco znamenají, přece jen se někdy musí s nimi počítat, musí se s nimi dovedně zacházet, získávat je lichocením, likvidovat je, anebo je povýšit do vyšších kruhů.

Když mocenská elita shledá, že má-li něčeho dosáhnout, musí sestoupit pod svou doménu — například je-li nezbytné, aby zákony prošly Kongresem — sama musí vyvinout nátlak. V mocenské elitě se však takovému lobby na nejvyšší úrovni říká „spojovací činnost“. „Spojovací důstojníci“ z vojenských řad zaujímají místa v Kongresu,

v některých méně důležitých průmyslových sekcích a prakticky v každé jen trochu významné složce, která nemá s mocenskou elitou přímo co dělat. Dva zaměstnanci Bílého domu, kteří jsou ustanoveni pro „spojovací službu“, rozumějí vojenským záležitostem; jeden z nich byl dříve investičním bankéřem a advokátem a také generálem.

Nikoli odborové svazy, ale vyšší kliky složené z právníků a z investičních bankéřů rozhodují o politice korporáčních magnátů a členů mocenské elity. „Třebaže se všeobecně za to, že celostátní odborové svazy mají nejspíš smírnou váhu při formulování veřejného mínění a při určování politické linie státu, přece jen některá fakta svědčí o tom, že interakce mezi oficiálně ustavenými odborovými svazy není příliš intenzivní. Celkem se zdá, že svazy mají spíše tendenci podněcovat činnost spojenou se specifickými zájmy té které organizace a že více usilují o to, aby školily své členstvo, než aby věnovaly mnoho času pokusům ovlivnit v aktuálních otázkách jiných svazů... (odborové svazy) hrají důležitou roli jako prostředky k stanovení všeobecně platného systému hodnocení národa i při jejich revizi. Jakmile však jsou problémy přesně vymezeny, jsou přizváni jednotlivci, kteří jsou v spojení s většími zájmovými skupinami korporáční sféry a aby vykonávali nátlak na příslušných místech v některé ky vhodné době. Celostátní odborové svazy snad někdy slouží jako prostředky ke koordinování nátlaku, ale zdá se, že rozhodujícím faktorem při politickém rozhodování na nejvyšší úrovni jsou rozsáhlé vzájemné styky mezi těmi členy, kteří ve větších zájmových skupinách korporáčního světa mají největší moc.“¹⁴

Tradiční lobbismus, prováděný odborovými svazy, dosud existuje — třebaže se obvykle týká středních mocenských úrovní; většinou se tímto způsobem ovlivňují členové Kongresu a ovšem řadové členové svazů samých. Například důležitou funkcí Národního sdružení průmyslníků není tak přímé ovlivňování politiky jako přesvědčování malých podnikatelů, že se jejich zájmy shodují se zájmy velkých podnikatelů. Existuje však také lobby na nejvyšší úrovni. V celé zemi se čelní představitelé korporací dostávají do vysokých vojenských a politických kruhů prostřednictvím osobních přátelství, odborových a profesionálních svazů a jejich různých podvýborů, klubů těšících se vysokým

prestíží, okázalých projevu loajality k politické straně a vztahů se zákazníky. Jeden vědecký pracovník, věnující se přímému zkoumání klik správních funkcionářů, prohlásil: „Tito mocní vůdcové si uvědomují, že stát čelí mnohým dosti vážným politickým problémům, jako je například otázka snižování daní, přesun veškeré produktivní činnosti na soukromé podnikatele, rozšíření zahraničního obchodu, zredukování vládních zásahů do sociální péče a jiných vnitropolitických opatření a zesilování a udržování pozice vládnoucí politické strany v celé zemi.“¹⁵

Existují de facto kliky vysokých funkcionářů korporací, jejichž funkce neformálních tvůrců veřejného mínění ve vedoucích pozicích korporáční, vojenské a politické moci je důležitější než jejich přímé působení ve vojenských a politických organizacích. Uvnitř vojenských kruhů, uvnitř politických kruhů a na „vedlejších kolejích“ hospodářské sféry zúčastňují se tyto kruhy a kliky, složené z vysokých správních funkcionářů, téměř všeho významného rozhodování o nejrůznějších otázkách. Důležitá na všem tomto lobbování na nejvyšší úrovni je skutečnost, že se odehrává v rámci elity samé.

6

Pojetí mocenské elity a její jednoty spočívá na paralelním vývoji a zájmové shodě mezi hospodářskými, politickými a vojenskými organizacemi. Spočívá také na tom, že příslušníci vysokých kruhů každé z těchto dominujících hierarchií jsou stejného původu, mají stejné názory a pěstují úzké styky společenské i osobní. Toto spojení institucionálních a psychologických faktorů se zase projevuje v neustálých přesunech lidí v každém z těchto velkých institucionálních řádů i mezi nimi a také ve vzrůstu počtu prostředkujících činitelů, např. při lobbování na nejvyšší úrovni. Koncepce mocenské elity tedy spočívá na předpokladu, že americkou historií od počátku druhé světové války je nutno chápat jako tajné píknutí nebo jako obrovskou a koordinovanou konspirační činnost členů této elity. Tato koncepce vychází ze zcela osobních základů.

Lze však sotva pochybovat, že americká mocenská elita

— v níž jsou, jak se tvrdí, někteří „největší organizátoři na světě“ — také plánovala a intrigovala. Jak jsme již objasnili, vzestup elity nebyl a nemohl být způsoben intrikami; a udržitelnost naší koncepce elity nezávisí na existenci nějaké tajné nebo i veřejně známé organizace. Ale když už jednou spojení strukturálního trendu a vůle jednotlivců využít tohoto trendu daly vzniknout mocenské elitě, pak ovšem její členové měli své plány a programy, a opravdu není možno mnohé události a oficiální politiku páté epochy vykládat bez přihlídnutí k mocenské elitě. „Je velký rozdíl,“ poznamenal Richard Hofstadter, „mezí odhalováním spiknutí v historii, a mezi konstatováním, že historie sama je vlastně historií spiknutí.“¹⁶

Lidé, kteří zaujímají vedoucí místa v institucích, chápejí strukturální trendy těchto institucí jako příležitosti. Jakmile se takové příležitosti objeví, mohou jich lidé využít. Určití lidé v každé dominantní institucionální sféře, kteří viděli dále kupředu než jiní, aktivně podporovali vzájemné propojení těchto sfér ještě dříve, než nabylo své vpravdě moderní podoby. Činili tak často z důvodů, které jejich partneři neuznávali, třebaže se proti nim nestavěli; často spojení, jež navázali, vedlo k důsledkům, kterým nikdo z nich nepředvídal, tím méně vytvářel, a které bylo možno pevně usměrnit teprve v dalších vývojových fázích. Teprve když tento proces značně pokročil, shledala většina účastníků, že se stala součástí dění, což jim udělalo radost, ale někdy také starost. Jakmile však dojde k plátnulé koordinaci, připojují se k ní rádi a pohotově další lidé a přijímají ji jako danou skutečnost.

Pokud jde o explicitní formy organizace — ať už spiklenecké nebo ne — mocenská elita, jak už je v její povaze raději používá existujících organizací a působí v nich mezi nimi, než aby sama zakládala určité organizace k nimž by patřili výlučně její členové. Neexistuje však žádný aparát, který by například zajistil rovnováhu mezi vojenskými a politickými faktory při rozhodování o národní bezpečnosti. Kromě toho ve státě s formálním demokratickým zřízením jsou cíle a moc různých složek elity dále posilovány jedním aspektem trvalého válečného hospodářství: předpokladem, že bezpečnost národa vyžaduje striktní zachovávání plánů a záměrů v tajnosti.

O mnohých důležitých událostech, které by odhalily působení mocenské elity, se veřejnost nemusí vůbec dovědět pod záminkou, že jsou tajné. Mocenská elita dovede maskovat své úmysly, své působení a další své sjednocování tím, že zastírá své operace a rozhodování rouškou tajemství. Závazek tajnosti, jež musí zachovávat ti, jímž jejich služební postavení dává příležitost pozorovat nejvýznamnější rozhodující činitele při práci, jasně podporuje manévry mocenské elity a nestaví se jim do cesty.

Lze se tedy domnívat — nikoli však podle povahy věci dokázat — že mocenská elita tak docela „nevyplula na povrch“. Není zahalena v tajemství, třebaže její činnost není zveřejňována. Elita jako taková není organizovaná, třebaže se její členové navzájem znají, zdánlivě zcela přirozeně spolupracují a jsou členy mnoha stejných organizací. Není na ní nic spikleneckého, třebaže její rozhodnutí často nejsou zveřejňována a při svých operacích používá spíše manipulaci než otevřeného postupu.

Není na místě se domnívat, že elita věří v jednotitou elitu za kulisami a v masu, která je pod ní. To nelze tak říci. Podle představ elity lidé nutně podléhají zmatku a musí jako důvěřivé děti svěřit celý ten neznámý svět zahraniční politiky, strategie a výkonné moci rukám odborníků; každý ví, že někdo musí tyto věci dělat, a obvykle je také někdo dělá. Ostatní se o to vůbec nestarají a kromě toho by ani nevěděli jak. A tak propast mezi oběma typy lidí se zvětšuje.

Když lze krize označit za totální a zdánlivě trvalé, zasahují také důsledky rozhodování do všech životních sfér a rozhodnutí učiněná v každé důležitější životní sféře mají integrální a totální charakter. Až po jistou mez lze odhadnout tyto důsledky v jiných institucionálních rámcích, ale za touto mezí je nutno riskovat. A tehdy — protože se projevuje nedostatek lidí s vysokým a tvůrčím úsudkem — probouzejí se u vysokých správních funkcí a u jejich nástupců v politickém, vojenském i hospodářském životě. Tyto pocity vedou k zvýšenému zájmu o vysškolení nástupců, kteří by převzali mocenské pozice, až starší lidé odejdou.¹⁷ A tak dnes v každé sféře pomalu nastupuje nová generace, která vyrostla v době koordinovaných rozhodnutí.

Všimli jsme si, že tento zájem o nábor a školení nástupců, kteří by byli lidmi „širokého rozhledu“, totiž takovými, kteří jsou schopni činit rozhodnutí týkající se nejen vlastní institucionální sféry, ale i druhých, se projevuje ve všech kruzích elity. Přední správní činitelé vypracovali formální směrnice pro nábor a školení, aby zaličnili svět korporací jako skutečný stát ve státě. Nábor a školení vojenské elity mají už dlouho stroze profesionální charakter; nyní se ale začala zavádět výchovná praxe takového druhu, že ji starší generálové a admirálové, kteří dosud zůstali na živu, považují za zcela nesignifikantní.

Jen politický řád se svým nedostatkem skutečně dobrých státních úředníků zůstal pozadu a vytvořil tak administrativní vakuum, které vyplnili vojenští byrokraté a outsideři z korporací. Ale od konce druhé světové války se i v této doméně opakovaně pokoušeli tak prozíraví členové elity, jako byl například zesnulý James Forrestal, zavést úřednickou kariéru, která by zahrnovala určité období působení ve světě korporací i ve státních úřadech.¹⁸

Co elitě vskutku chybí, je program náboru a školení, který by byl opravdu společný všem jejím kruhům: vždyť příprava, koleje Ivy League a přidružené právnické školy, jež navštěvují členové „čtyř set“ předních velkoměstských rodin, již neodpovídají požadavkům, které jsou dnes na členy mocenské elity kladeny.¹⁹ Někteří Angličané, jako např. polní maršál vikomt Montgomery, kteří si tento nedostatek dobře uvědomují, nedávno naléhavě doporučovali, aby se zavedl systém, který by „umožnil oddělit vynikající studenty, kteří jsou v menšině, od průměrných a dát jim tu nejlepší výchovu, aby se tak stát zajistilo dost lidí schopných vést“. Jeho návrh v různých variacích opakují mnozí, kteří uznávají jeho kritiku „amerického systému všeobecné výchovy, protože není vhodná pro ovytváření »elitní« skupiny vůdců, ... které naše země potřebuje ke splnění svých závazků plynoucích z její vůdčí role ve světě“.²⁰

Tyto požadavky zčásti obzvláště přiznávají na možnost provádět nábor nových členů elity také na jiných

* Viz kap. III: „Čtyři sta“ předních velkoměstských rodin.

základech než pouze na základě hospodářského úspěchu, zejména proto, že je odůvodněné podezření, že se tento hospodářský úspěch často pojí s nemorálností vyššího stupně; zčásti obzvláště otevřeně přiznávají potřebu mít muže, kteří, jak říká vikomt Montgomery, vědí „co znamená disciplína“. Ale především obzvláště tyto požadavky skutečnost, že si mocenská elita sama alespoň nejasně uvědomuje, že doba koordinovaných rozhodnutí, která mají nově, nesmírně dalekosáhlé důsledky, vyžaduje mocenskou elitu zcela nového ražení. Pokud se bude rozhodovat o obrovské spoustě vzájemně souvisících otázek, pokud informace potřebné pro posouzení budou složité a budou vyžadovat odborných znalostí,²¹ lidé na vedoucích místech nejen že se budou obracet jeden na druhého, ale vynasnaží se vychovat lidi, kteří jednou převzou jejich úkoly. Tito noví lidé vyrostou v mocné muže, kteří budou koordinovat rozhodnutí ekonomická, politická i vojenská.

7

Naše představa o mocenské elitě se opírá o některé skutečnosti a zároveň nám je umožňuje pochopit. Jsou to: 1. Rozhodující institucionální trendy, které charakterizují strukturu naší epochy, zejména pak nadvládu vojáka ve sféře soukromého korporáčního hospodářství, a v širokém smyslu také shoda některých objektivních zájmů mezi hospodářskými, vojenskými a politickými institucemi; 2. společenská podobnost a psychologická příbuznost mezi lidmi, kteří jsou na vedoucích místech těchto struktur; zejména zvýšená možnost vzájemné výměny vysokých míst v každé z nich a fakt, že během svých kariér přecházejí mocní mužové stále více z jednoho řádu do druhého; 3. rozhodnutí učiněná na nejvyšších místech zasahují tak daleko, že se týkají skutečně celku; a k moci se dostala skupina lidí, kteří díky své výchově a sklonům jsou velmi zdatnými profesionálními organizátory a nejsou omezováni školením, které poskytují politické strany v demokratickém zřízení.

V záporném smyslu působila na vytvoření mocenské elity tato fakta: 1. Profesionální straničtí politikové byli odsunuti na střední mocenskou úroveň; 2. v zájmových

skupinách v suverénních místních útvarech, kam přešli legislativní orgány, došlo k zpola organizované stagnaci. 3. prakticky neexistuje civilní státní služba, která představuje politicky neutrální, ale zároveň politicky důležité arzenál duševních schopností a administrativních zkušeností; 4. bylo utuženo úřední tajemství, pod jehož rouškou se formují závažná rozhodnutí, aniž je může veřejnost nebo Kongres prodebatovat.

To vše vedlo k tomu, že politické vedení, korporáční magnáti a významní vojenští činitelé se spojili v mocenskou elitu a že rozšířené a zcentralizované hierarchie, které vedou její členové, porušily dřívější rovnováhu a odsunuly ji na střední mocenskou úroveň. Koncepce společnosti v rovnováze se dnes hodí jediné pro střední mocenskou úroveň; na této úrovni rovnováha spíše působí mezi silami a požadavky, které jsou úzkoprse provinciální a nejsou odpovědné celému státu, než aby tvořila centrum moci, v němž se rozhoduje o otázkách celostátního významu.

Jak to však vypadá ve vrstvách nejnižších? Všechny tyto trendy viditelně působí ve vrstvách nejvyšších a středních, co však se děje v široké americké veřejnosti? Jsou-li vrcholné kruhy mocné jako nikdy dříve a jsou čím dál tím sjednocenější a cílevědomější, dostávají-li střední vrstvy stále víc do zpola organizované stagnace — jak vypadají spodní vrstvy a v jakých podmínkách žije široká veřejnost? Vzestup mocenské elity, jak nyní uvidíme, spočívá na přeměně amerických občanů v masovou společnost — a po některých stránkách je součástí této přeměny.

V běžných představách o moci a rozhodování se žádná síla nepovažuje za tak významnou, jako je *Široká Americká Veřejnost*. Veřejnost* je pokládána spíše za vlastní zdroj veškeré zákonné moci než za jednu ze složek kontroly a rovnováhy. Úředně i mezi lidem se považuje veřejnost za samo hnačí kolo veškeré demokratické moci. Koneckonců všichni liberální teoretikové zakládají svá pojetí mocenského systému na politické roli této veřejnosti. Všechna důležitá úřední i soukromá rozhodnutí jsou oprávněna jen tenkrát, jsou-li ve shodě s prospěchem veřejnosti; všechna formální prohlášení hovoří v jejím jménu.

I

Uvažujme tedy o klasickém typu veřejnosti z hlediska demokratické teorie v oné povznesené náladě, v níž kdysi Rousseau zvolal: „Veřejné mínění, královna světa, není poddáno moci královské: sami králové jsou jeho prvními otroky.“

Nejdůležitějším znakem veřejnosti, v níž pramení veřejné mínění (k němuž dává podnět vzestup demokratické střední třídy), je svobodná diskuse. Předpokládá se, že

* V orig. „The public“. Překládáme tento výraz slovem „veřejnost“ s vědomím, že jej přesně nevystihujeme. Nemáme však v češtině ekvivalentní termín, který by v sobě shrnul význam našich pojmů „veřejnost“, „občané“, „společnost“, „lid“. To se cítelně odráží zejména v nedokonalosti dichotomie „veřejnost — masy“, o níž se pojednává v této kapitole, a také v překladu výrazů jako „community of publics“, „the public of public opinion“ atd. atd. Čtenář však najde klíč ke správnému chápání tohoto pojmu přímo v textu této kapitoly. — Pozn. překl.